

2019

**СТАРОЖИТНОСТІ
ЛІВОБЕРЕЖНОГО
ПОДНІПРОВ'Я**

Центр пам'ятокознавства Національної Академії наук України
і Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури

Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського

Комунальна установа «Центр охорони та досліджень
пам'яток археології» Полтавської обласної ради

СТАРОЖИТНОСТІ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ПОДНІПРОВ'Я

2019

Збірник наукових праць

До 80-річчя В. П. Андрієнка

Київ—Полтава
«Дивосвіт»
2019

УДК 903 (477.5)

С 77

Друкується за рішенням Ученої Ради Центру пам'яткознавства НАН України і Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури (протокол № 6 від 5 вересня 2019 р.), планів роботи Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського й Центру охорони та досліджень пам'яток археології Полтавської обласної ради на 2019 р.

Редколегія:

Ковальова І. Ф., доктор історичних наук, професор; **Кулатова І. М.**; **Михайлина Л. П.**, доктор історичних наук, професор; **Мокляк В. О.**, заслужений працівник культури України; **Мурзін В. Ю.**, доктор історичних наук, професор; **Нестуля О. О.**, доктор історичних наук, професор; **Скорий С. А.**, доктор історичних наук, професор; **Супруненко О. Б.**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (*наук. і відп. редактор*); **Титова О. М.**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **Шаповалов Г. І.**, доктор історичних наук, професор; **Шерстюк В. В.**

Рецензенти:

Гаврилюк Н. О., доктор історичних наук;
Моця О. П., член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор.

*При передруку та іншому використанні матеріалів збірника
посилання на джерело обов'язкове.*

**Старожитності Лівобережного Подніпров'я – 2019 = Antiquities of the
С 77 Dnieper Left Bank Regions – 2019:** збірник наукових праць. До 80-річчя
В. П. Андриєнка / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК;
ПКМ імені Василя Кричевського; ЦОДПА; [редкол.: Ковальова І. Ф.,
Кулатова І. М., Михайлина Л. П. та ін.; наук. і відп. ред. Супруненко
О. Б.]. – Київ: Полтава : Дивосвіт, 2018. – 160 с., VIII кол. вкл.

ISBN 978-617-633-250-3

Вміщено статті та публікації археологів – дослідників старожитностей Дніпровського лісостепового Лівобережжя і науковців музеїв, присвячені 80-річчю від дня народження відомого українського археолога, доцента, кандидата історичних наук Владислава Петровича Андриєнка.

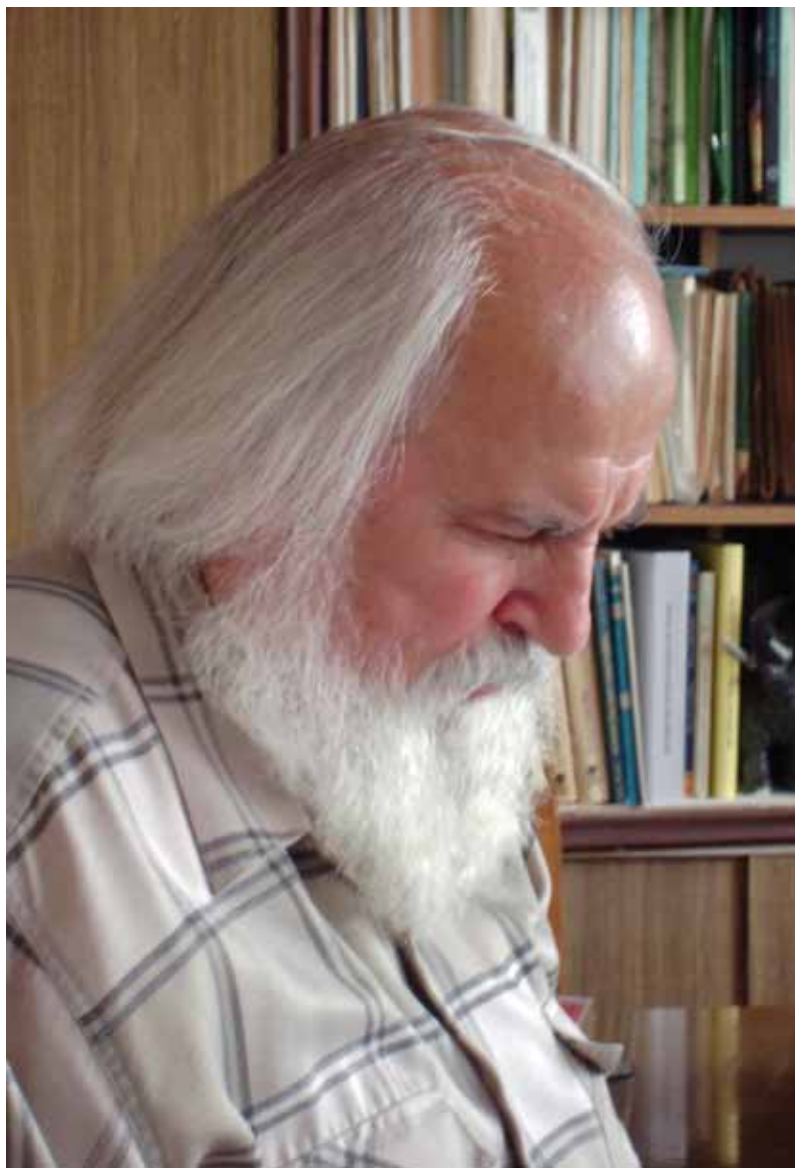
Видання об'єднало дослідження з історії археології, археології бронзового і раннього залізного віку, середньовіччя та козацької епохи, підготовлені за матеріалами XVI міжобласного наукового семінару «Охорона та дослідження пам'яток археології» в м. Полтаві.

Для археологів, істориків, пам'яткоохоронців, співробітників музеїв, краєзнавців, усіх, хто цікавиться найдавнішим минулим Полтавщини і Дніпровського Лівобережжя України.

УДК 903 (477.5)

ISBN 978-617-633-250-3

- © Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2019.
- © Полтавський краєзнавчий музей ім. В. Кричевського, 2019.
- © Центр охорони та досліджень пам'яток археології, 2019.
- © Автори статей, 2019.

Владислав Петрович Андрієнко в Донецькому університеті.
2012 р. *Фото Р. О. Литвиненка.*

ДО 80-РІЧЧЯ ВЛАДИСЛАВА ПЕТРОВИЧА АНДРІЄНКА

Біографічний нарис життєвого і творчого шляху відомого українського археолога Владислава Петровича Андрієнка.

Ключові слова: В. П. Андрієнко, археологія, Харківський університет, Донецький університет.

Цього року відзначив свій поважний ювілей широко знаний український археолог і викладач вищої школи Владислав Петрович Андрієнко.

Народився Владислав Андрієнко 20 березня 1939 року в с. Уплатне Близнюківського району Харківської області в родині директора школи Петра Яковича Андрієнка та фельдшерки Поліни Іванівни Хлівної.

Непростими були дитинство та юнацтво хлопця, які припали на війну і важкі повоєнні роки, що супроводжувалися лихом та тяжкими втратами. Вони почалися ще до війни, коли був репресований за типовим для тих жахливих років звинуваченням «за участь у контр-революційному куркульському угрупованні та контр-революційну роботу» і розстріляний 1938 року дід (по батькові) Яків Володимирович Андрієнко [14, с. 119]. Під час війни трирічний хлопчик втратив маму, яка загинула навесні 1942 року. А тато, пішовши на фронт, влітку 1942 року потрапив у полон, в якому пробув до кінця війни, за що, подібно десяткам тисяч радянських військовополонених, після звільнення мусив відслужити в армії у 1945–1946 рр.

Ці людські трагедії радянська влада і сталінський режим розцінювали по-своєму. І саме тому 1950 року за вигаданими звинуваченнями батька було заарештовано й вислано на Північ, в Комі АРСР. Відтак дитячі-юнацькі роки Владислава Андрієнка минули здебільшого під опікою бабусі в с. Нова Мечebilівка Лозівського району на Харківщині й тітки в с. Банне (Святогірськ). Тут здебільшого пройшло і шкільне навчання, протягом якого хлопець тамував жагу до знань, успішно опановуючи науки,

На поселенні Шовкова, Харківська обл. 1958 р.
Разом із Б. А. Шрамком, В. К. Міхеєвим, А. О. Моруженко та ін.

багато читаючи, активно долучаючись до справ учнівської громади.

Після закінчення в 1956 році школи-десятирічки і невдалої спроби вступити до Українського бібліотечного інституту в Харкові, Владислав поїхав до батька на Північ, де півтора роки працював робітником будівельної ділянки копальні Кожим комбінату «Інтавугілля» (Комі АРСР) у складі «інтернаціональної» бригади, до якої, крім українців, входили «лісові брати» литовці та бригадир естонець. Найбільше запало до пам'яті довбання кайлом мерзлого ґрунту в тайзі, що могло бути призупинене лише падінням температури до -42°C і нижче.

У червні 1957 року Владислав Андрієнко повернувся до України з метою вступити до Харківського університету, куди його спрямовував у своїх листах ще під час школи батько, Петро Якович: «бери курс на університет». Цього разу вступна кампанія пройшла успішно і Владислав Петрович Андрієнко став студентом історичного факультету Харківського держуніверситету. Відтоді почалося цікаве, змістовне і дуже насичене студентське

Розкоп I на Східному Більському городищі. 1959 р.
Фото В. П. Андрієнка.

життя. Вже на першому курсі навчання Б. А. Шрамко запросив допитливого студента до археологічного гуртка і ... не помилився. Захоплений археологією і невтомний у своїх археологічних пошуках Владислав Андрієнко невдовзі став одним із перших помічників знаного науковця, особливо під час польових досліджень, а Борис Андрійович щиро визнавав перспективного студента, як «знахідку для експедиції».

Кожен польовий сезон у Харківському університеті був цікавим, змістовним і неповторним. А цей перший (1958 р.) запам'ятався особливо, зокрема, результативними розвідками на Куршині, Білгородщині й Харківщині. В експедиції під керівництвом Б. А. Шрамка брали участь і студенти-старшокурсники, а згодом знані археологи – Алла Купріянова (згодом Моруженко) та Володимир Міхеев. Шкода, що тогорічні обставини не дозволили взяти участь у перших розкопках Б. А. Шрамком Західного укріплення Більського городища, котрі дали цікаві матеріали з XI розкопу. До речі, цього ж сезону експедиція Московського університету на чолі з професором Б. М. Граковим також почала

У таборі на Більському городищі. 1960 р.
Разом із Б. А. Шрамком та Б. М. Граковим.

розкопки Західного Більська (XII розкоп), в яких брали участь тодішні студенти (майбутні відомі науковці) Валерій Гуляєв і Анатолій Хазанов [12, с. 379]. Більське городище, але вже Східне, продовжували копати і в наступні польові сезони (1959, 1960). Серед інших пам'яток, В. П. Андрієнко брав активну участь у дослідженнях городищ Донецького і Циркуни (1958, 1959), курганів поблизу с. Велика Гомільша, розкопках відомого Люботинського городища (1961–1964). Також відзначаю самостійні розкопки поселення зрубної культури поблизу Богодухова на Харківщині (1970).

У перебігу навчального процесу й студентської наукової діяльності формувались і наукові вподобання молодого дослідника. В якості наукового керівника від початку виступав Б. А. Шрамко. Випробувавши себе у слов'янській тематиці, В. П. Андрієнко згодом все-таки зосередився на вивченні скіфської релігії, втіливши свої наробітки, підкріплені науковими публікаціями, що почали з'являтися від третього курсу, у дипломну роботу, присвячену курганам скіфської доби. Ще будучи студентом-п'ятикурсником, почав працювати лаборантом на кафедрі археології, історії стародавнього світу і середніх

Музична пауза на Більському городищі. 1960 р.

віків та залишився на цій посаді після завершення в 1962 р. університетського навчання, а від вересня 1964 р. до листопада 1970 р. був завідувачем Археологічного музею Харківського державного університету.

У Харківському університеті було зроблено і перші кроки викладацької діяльності (1965–1970), яка складалася із читання курсу «Основи археології» – для заочників, спецкурсу «Бронзовий вік» – для в'єтнамських студентів і керівництва їхньою археологічною практикою.

У цей же період Владислав Петрович розпочав свої самостійні польові дослідження (у складі експедиції Б. А. Шрамка), керуючи розкопами на Люботині та Східному Більську, зокрема, на ХІХ зольнику Західного Більського городища, що дав яскраві ранні матеріали жаботинського часу (1967). Результативними і цікавими виявилися дослідження групи курганів біля величезного майдану «Скоробір» (1965), до речі, перші після розкопок курганів у цій місцевості В. О. Городцовим. Варто відзначити і проведені В. П. Андрійком, за запрошенням Д. Я. Телегіна, новобудівні розкопки «кургану-майдану» поблизу с. Мала Перещепина на Полтавщині, що дозволили отримати виразні матеріали бронзового віку (1971).

Біля Полтавського краєзнавчого музею. 1965 р.
З в'єтнамськими студентами і монгольським офіцером-курсантом.

Коли визріло питання про навчання в аспірантурі, зосередились-було на проблемі майданів, нав'яній спецкурсом, що його читав студентам Б. А. Шрамко, який вважав майдани давніми культовими спорудами. Натомість після величезної польової та кабінетної роботи, проведеної В. П. Андрієнком з виявлення і дослідження майданів, стало зрозумілим, що майдани є не культовими спорудами, а курганами, зруйнованими селітроварами у ранньомодерний час. При цьому вдалося вперше встановити, що геометрично правильні майдани (з т. зв. вусами) є підготовленими, проте не використаними, для селітроваріння об'єктами, а несиметричні, зовні непривабливі та поруйновані – це вже використані, виварені «бурти» [1]. З огляду на те, що для дисертації така тема була неперспективною, науковий керівник запропонував нову, присвячену землеробським культурам лісостепових племен скіфського часу, над якою дисертант працював під час перебування спочатку в заочній, а потім денній (1970–1973 рр.) аспірантурі.

По завершенню аспірантури, поставши перед питанням подальшої перспективи, Владислав Петрович Андрієнко разом із

Транспортний засіб на Більському городищі, Сумська обл. 1970 р.
Розвідка на Куземинське городище.

дружиною, Людмилою Кузьмівною, з якою їх звела доля саме в Харківському університеті, і сином Дмитром переїхали до Донецька (вже тут згодом народилась донька Олена). У Донецьку Владислав Петрович влаштувався на роботу до створеного 1965 року Донецького держуніверситету, що продовжував процес поповнення своїх кадрів, залучаючи викладачів і молодих фахівців з університетів Києва, Дніпропетровська, Одеси, Харкова та інших міст. Харківська історична школа вже була гідно представлена на історичному факультеті Донецького університету, тому поява тут науковця-археолога з Харкова видавалась цілком логічною і природною.

Отже, від травня 1973 р., коли за призначенням Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти УРСР В. П. Андрієнко був зарахований асистентом кафедри загальної історії Донецького державного університету, починається донецький період життя і творчості нашого ювіляра. З початку наступного навчального року, від вересня 1973 р., він уже працював на посаді старшого викладача кафедри. До речі, на кафедру загальної історії В. П. Андрієнка приймав на роботу доцент (згодом професор)

На Західному укріпленні Більського городища, Полтавська обл.
1966 р.

М. І. Туривненко, тогочасний декан факультету, також випускник істфаку Харківського університету. А наступного, 1974 року молодий викладач перейшов на роботу до шойно створеної кафедри археології, історії стародавнього світу і середніх віків, яку очолила ще одна представниця «шрамківської» археологічної школи А. О. Моруженко. Вочевидь, ця співпраця вихідців харківської alma mater зумовила те, що від жовтня 1974 р. В. П. Андрієнка було призначено заступником декана історичного факультету, а в період деканської каденції А. О. Моруженко (1975–1980) і після того В. П. Андрієнко був ученим секретарем вченої ради історичного факультету.

У лютому 1975 р. у спецраді рідного Харківського університету В. П. Андрієнко успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Землеробські культу племен Лісостепової Скіфії» [3]. Від 1978 р. працював доцентом кафедри археології, історії стародавнього світу і середніх віків Дон. ДУ, а протягом 1991–1996 рр. – завідував цією кафедрою. Саме Владислав Петрович підтримав мене у скрутній ситуації, перевівши з наукової на викладаць-

ку посаду в 1992 р., коли робота у складі новобудівної археологічної експедиції через втрату замовлень і фінансування зійшла нанівець. За це я завжди був і залишаюсь глибоко вдячним своєму шановному колезі.

У Донецькому університеті В. П. Андрієнко в різні роки викладав курси «Основи археології», «Історії первісного суспільства», «Історії Стародавнього Сходу», «Основи етнографії», а також спецкурси «Історіографія античної історії», «Історія стародавнього мистецтва». Традиційна археологічна практика зазвичай прив'язувалась до розкопок на Полтавщині – спочатку поселення скіфського часу Олефірщина (1974) [2], а потім відомого поселення Пожарна Балка на р. Ворсклі, дослідження якого започаткував ще І. І. Ляпушкін (1949), а Владислав Петрович Андрієнко продовжував вивчати протягом багатьох польових сезонів (1975–1992 рр., із перервами). Крім того, В. П. Андрієнко іноді брав участь у розкопках курганів кафедральною новобудівною експедицією [13], а в 1993 р. керував науковою темою з розкопок курганів поблизу м. Вугледар у Приазов'ї [12].

На жаль, далеко не всі творчі плани з різних причин удалося реалізувати. Чи не найбільша перешкода цьому трапилась наприкінці 1990-х рр. У результаті авантюри тогочасного керівництва факультету й університету, яке захопилось справою впровадження модних, а головне прибуткових, спеціальностей і намагалось реалізувати її без небажаних побічних наслідків, було ліквідовано класичну університетську кафедру археології, стародавньої та середньовічної історії, а її викладачами заповнено загрозливі для існування проректорської кафедри-матки кадрові втрати, що виникали в результаті переходу понад половини її викладацького складу на новостворену фінансово-перспективну кафедру міжнародних відносин. Відтак протягом наступних 1999-2012 рр., аж до виходу на пенсію, В. П. Андрієнко пропрацював доцентом кафедри всесвітньої історії, завідувач якої, добре засвоївши командно-адміністративні методи у своєму партійно-номенклатурному минулому, на початку забороняв навіть вживати на кафедрі слово «археологія». Об'єктивні умови також були несприятливими для наукової роботи: розвал кафедри археології потягнув за собою ліквідацію її структурних підрозділів, втрати чи скорочення приміщень, занепаду науково-дослідної інфраструктури – одного з двох музеїв, археологічних лабораторій, фондів, потужної лабораторної та експедиційної матеріальної бази й

Кафедра археології та історії стародавнього світу Харківського державного університету ім. О. М. Горького. 1969 р.

Зліва направо *сидять*: старший лаборант В. О. Устинова; професор, доктор історичних наук К. Е. Гриневич; професор, доктор історичних наук Б. А. Шрамко; старший викладач В. С. Шиловцева; *стоять*: кандидат історичних наук В. К. Міхеев; старший лаборант В. З. Фраткін; завідувач Археологічного музею В. П. Андрієнко; доцент, кандидат історичних наук В. І. Кадєєв.

обладнання, нагромаджених протягом попередніх десятиріч зусиллями кількох поколінь викладачів і студентів. Фінальним акордом у цій справі стало звільнення археологічної лабораторії від археологічних колекцій під благовидним приводом зробити там ремонт з подальшою заборонаю деканом (до речі, також із чималим компартійним бекграундом) повертати «це сміття» назад для роботи.

За таких обставин розпоршеним по факультету археологам залишалось задовольнятися лише подальшим опрацюванням своїх архівів та літератури. І за цей період, як на мене, Владиславу Петровичу багато чого вдалося зробити. Взагалі протягом останніх десятиріч він мало публікувався, керуючись перфекціоніським принципом писати лише те, що є абсолютно доведеним і в чому немає жодних сумнівів; а, оскільки впевненим можна бути лише за умов всебічного і системного розуміння історичних процесів у цілому та в усіх окремих елементах цієї мозаїки, дослід-

На засіданні кафедри археології та історії стародавнього світу
Харківського державного університету. 1970 р.

ник продовжував багато, глибоко і наполегливо працювати. Причому не лише з археологічними джерелами. Зокрема, чимало зусиль було докладено до історико-лінгвістичних студій, які не лише дозволили науковцеві виявити раніше невідомі зв'язки, а й суттєво посилити систему аргументації основних положень. Первинне дослідницьке завдання, пов'язане із вивченням хронології поселення Пожарна Балка, поступово набуло масштабності й переросло у дослідження проблем хронології раннього залізного віку Євразії, через що довелося занурюватися не лише у проблематику величезного скіфського світу, а й у хронологію Ассирії, Урарту, Фрігії, Греції тощо. Паралельно із цим основним напрямом Владислав Петрович, така вже його натура, не полишав кілька інших своїх інтересів, зокрема, давнє мистецтво, культури, знакові та писемні системи, структурно-семіотичний аналіз артефактів, в рамках яких свого часу опублікував низку цікавих і, попри стислий обсяг, важливих праць [4–10].

Вже протягом п'яти років, перебуваючи у вимушеній через війну евакуації, відірваний від власної наукової бібліотеки й архіву, Владислав Петрович продовжує самовіддано працювати. Саме останнім часом я вперше почув непритаманне для поперед-

ніх років твердження, що нарешті він майже у всьому розібрався і перевірів свої висновки в різних системах координат, а тому нарешті готовий приступати до написання узагальнюючої праці, присвяченої синхронізації та хронології пам'яток початку раннього залізного віку Євразії. З огляду на цей оптимістичний висновок буде доречним побажати нашому шановному ювілярові насамперед здоров'я, енергії, наснаги в реалізації всіх творчих і життєвих планів. Тож, многая літа!

Джерела та література

1. **Андрієнко В. П.** Майдани і майдановидні споруди України / В. П. Андрієнко // Вісник Харківського університету. – Харків, 1971. – № 62. – Серія: Історія. – Вип. 5. – С. 65–76.
2. **Андрієнко В. П.** Раскопки поселения у с. Олефиршина / В. П. Андрієнко // АО 1974 года: ежегодн. – М.: Наука, 1975. – С. 248.
3. **Андрієнко В. П.** Земледельческие культы племен Лесостепной Скифии (VII–V вв. до н. э.): автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. ист. наук: спец. 07.00.06 «Археология» / Харьк. ун-т. – Харьков, 1975. – 18 с.
4. **Андрієнко В. П.** О семантике орнамента сосуда из Владимировки / В. П. Андрієнко // Проблемы эпохи бронзы Юга Восточной Европы: тез. докл. конференции. – Донецк, 1979. – С. 70.
5. **Андрієнко В. П.** Круг и крест в орнаменте племен лесостепной Скифии / В. П. Андрієнко // Археологические исследования на Украине в 1978–1979 гг.: тез. докл. XVIII конференции ИА АН УССР. – Днепропетровск, 1980. – С. 84.
6. **Андрієнко В. П.** О «священном» треугольнике в скифском искусстве / В. П. Андрієнко // Скифо-сибирский мир. Искусство и идеология: тез. докладов 2-й археологической конференции. – Кемерово, 1984. – С. 25–26.
7. **Андрієнко В. П.** К вопросу о структурном анализе древних вещей / В. П. Андрієнко // Проблемы охраны и исследования памятников археологии в Донбассе: тез. докл. областного научно-практического семинара. – Донецк, 1986. – С. 10–12.
8. **Андрієнко В. П.** Об изображениях «мальтийского креста» в Лесостепной Скифии (хронология и семантика) / В. П. Андрієнко // Тез. докл. вузовской конференции. – Донецк, 1995. – С. 11–12.
9. **Андрієнко В. П.** Про архаїчні зображення лотоса в Лесостеповій Скіфії / В. П. Андрієнко // Історія релігії в Україні: тез. повідомл. Міжнародного V круглого столу. – Київ; Львів, 1995. – С. 35–38.
10. **Андрієнко В. П.** О находках изображений рогатых птиц на поселениях Ворсклы (хронология и семантика) / В. П. Андрієнко // Проблемы истории и археологии Украины: тез. докл. науч. конференции. – Харьков, 1999. – С. 22–23.

11. **Андрієнко В. П.** Згадуючи вчителя / В. П. Андрієнко // Старожитності 2012: Харківський історико-археологічний щорічник. – Харків, 2016. – Т. 11. – С. 376–379.
12. **Андрієнко В. П.** Раскопки кургана близ г. Угледар / В. П. Андриенко, Р. А. Литвиненко // АДУ 1993 року: зб. наук. пр. – К., 1997. – С. 6–7.
13. **Моруженко А. А.** Исследования на юге Донецкой области / [А. А. Моруженко, А. И. Привалов, В. П. Андриенко, Т. А. Шаповалов, В. А. Косиков, Т. П. Лыфарь, О. Я. Привалова, Л. Г. Шепко, Т. М. Потёмкина, В. К. Гриб] // АО 1978 года: ежегодн. – М.: Наука, 1979. – С. 375.
14. Реабілітовані історією. Харківська область: Книга третя. – Ч. 1 / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». – Київ; Харків: Оригінал, 2015. – 672 с. : іл.

Р. О. Литвиненко

До 80-річчя Владислава Петровича Андрієнка

Наводиться біографічний нарис життєвого і творчого шляху відомого українського археолога Владислава Петровича Андрієнка.

Ключові слова: В. П. Андрієнко, археологія, Харківський університет, Донецький університет.

R. O. Lytvynenko

To the 80th Anniversary of Vladyslav Petrovych Andriienko

Short biographic information about life and work of famous Ukrainian archaeologist Vladyslav Petrovych Andriienko is given.

Keywords: V. P. Andriienko, archaeology, Kharkiv University, Donetsk University.

НАШІ АВТОРИ

Андрієнко Владислав Петрович – кандидат історичних наук, доцент, громадський науковий консультант Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (м. Полтава).

Буйнов Юрій Володимирович – кандидат історичних наук, доцент-консультант історичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (м. Харків).

Векленко Віктор Олексійович – директор Громадського історико-етнографічного ставрографічного Музею Хреста (м. Дніпро).

Гейко Анатолій Володимирович – кандидат історичних наук, завідувач відділу палеогончарства Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, старший науковий співробітник Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, директор Мачухівського краєзнавчого музею (сmt Опішня).

Гречко Денис Сергійович – старший науковий співробітник, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України (м. Київ).

Задніков Станіслав Анатолійович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Музею археології Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (м. Харків).

Сльніков Михайло Васильович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (м. Запоріжжя).

Калініна Євгенія Анатоліївна – старший науковий співробітник науково-дослідного експозиційного відділу археології Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (м. Полтава).

Крютченко Олексій Олександрович – пошукач відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України (м. Харків).

Кулатова Ірина Миколаївна – провідний науковий співробітник Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради (м. Полтава).

Левченко Наталія Юріївна – завідувачка організаційним відділом Обласного комунального закладу «Харківський науково-методичний центр охорони культурної спадщини» (м. Харків).

Литвиненко Роман Олександрович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та археології Донецького національного університету ім. Василя Стуса (м. Вінниця).

Лугова Любов Миколаївна – старший науковий співробітник науково-дослідного відділу фондів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (м. Полтава).

Приймак Віктор Володимирович – провідний науковий співробітник Комунальної установи «Історико-культурний заповідник «Більськ» Полтавської обласної ради, провідний спеціаліст групи «Охорона культурної

спадщини» Управління культури Сумської обласної державної адміністрації (м. Суми).

Рейда Роман Миколайович – кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу археології ранніх слов'ян та регіональних польових досліджень Інституту археології НАН України (м. Київ).

Салуха Марина Леонідівна – головний спеціаліст відділу інфраструктури галузі культури міста управління культури Департаменту гуманітарної політики Дніпровської міської ради (м. Дніпро).

Сапегін Сергій Васильович – учитель історії Полтавської обласної гімназії-інтернату для обдарованих дітей імені А. С. Макаренка, старший науковий співробітник Музею-заповідника А. С. Макаренка, заслужений учитель України (с. Ковалівка Полтавського р-ну Полтавської обл.).

Супруненко Олександр Борисович – старший науковий співробітник, кандидат історичних наук, директор Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, заслужений працівник культури України (м. Полтава).

Ткаченко Олександр Михайлович – завідувач науково-дослідного відділу фондів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (м. Полтава).

Шерстюк В'ячеслав Вікторович – директор Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради (м. Полтава).

Шилов Юрій Олексійович – кандидат історичних наук, професор, член Національної спілки письменників України (м. Київ).

Шрамко Ірина Борисівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історіографії, джерелознавства та археології Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, директор Музею археології Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (м. Харків).

Щербань Анатолій Леонідович – доктор культурології, кандидат історичних наук, завідувач кафедри історії, музеєзнавства та пам'яткознавства Харківської державної академії культури (м. Харків).

ЗМІСТ

Литвиненко Р. О. (м. Вінниця). До 80-річчя Владислава Петровича Андрієнка.....	3
Шрамко І. Б., Задніков С. А. (м. Харків). Дослідження В. П. Андрієнка на Більському городищі.....	16
Буйнов Ю. В., Левченко Н. Ю. (г. Харьков). Перші самостійні польові дослідження В. П. Андрієнка (до історії вивчення бондарихинської культури).....	32
Щербань А. Л. (м. Харків). Внесок Владислава Андрієнка у вивчення ідеограм на посуді Дніпро-Донського межиріччя	43
Андрієнко В. П. (м. Полтава). Про кераміку, прикрашену S-подібним штампом із поселення Пожарна Балка (типологія).....	49
Гречко Д. С., Крютченко О. О. (м.м. Київ, Харків). Нові дослідження в ур. Царина Могила	57
Гейко А. В., Ткаченко О. М., Рейда Р. С., Сапегін С. В. (с-ще Опішня, м. Полтава, м. Київ, с. Ковалівка Полтавського району). Прогонянський могильник скіфського часу	64
Шерстюк В. В. (м. Полтава). Комплекс селищ скіфського часу біля с. Олєфірщина: нові дослідження.....	73
Лугова Л. М. (м. Полтава). Матеріали скіфського часу з Пожарно-балківського поселення у зібранні Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського.....	89
Кулатова І. М., Супруненко О. Б. (м. Полтава). Сарматське поховання на лівобережжі Сули.....	97
Приймак В. В. (м. Суми). До історії вивчення мікрорегіонів Дніпровського лісостепового Лівобережжя I–II тис. н. е. (В. П. Андрієнко та М. М. Семенчик).....	109
Єльников М. В. (м. Запоріжжя). Половецьке святилище на лівобережжі Молочного Лиману	117
Векленко В. О., Салуха М. Л. (м. Дніпро). Натільні хрести з околиць м. Кременчука у зібранні Громадського історико-етнографічного ставрографічного музею хреста	130
Шилов Ю. О. (м. Київ). Про виникнення археологічної астрономії в Україні	136
Калініна Є. А. (м. Полтава). Частина прикраси вузди коня із Західного Більського городища.....	143
Супруненко О. Б. (м. Полтава). Кілька нових знахідок із пониззя Псла та Орелі	147
Список скорочень	154
Наші автори	157

Наукове видання

**СТАРОЖИТНОСТІ
ЛІВОБЕРЕЖНОГО ПОДНІПРОВ'Я
2019**

Збірник наукових праць

До 80-річчя В. П. Андрієнка

На обкладинці: 1 с. – корчага ранньоскіфського часу з поховання у кургані в ур. Перемірки в с. Більськ Полтавської обл. *Кераміка*. Фонди ІКЗ «Більськ», розкопки О. Б. Супруненко та І. М. Кулагової, 1999 р.; 4 с. – бляха скіфського часу із Західного укріплення Більського городища. *Бронза*. ПКМВК, знахідка І. Я. Новобранця, 1978 р.

Відповідальний за випуск – **В. В. Шерстюк**.

Відп. та наук. редактор – **О. Б. Супруненко**.

Коректура – авторська.

Комп'ютерний набір – авторський.

Фотограф – **С. В. Харченко**.

Технічний редактор та комп'ютерна верстка – **С. В. Хорев**.

Переклад на англійську мову – **Н. Г. Кондратенко**.

Здано в набір 10.04.2019 р. Підписано до друку 05.09.2019 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Ньютон.

Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 9,46. Ум. друк. арк. 9,77.

Тираж 305 прим. (1-й запуск – 150 прим.). Вид. № 226. Зам. 38.

Видавець та виготівник: ПП «Дивосвіт».

36014, м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 36, оф. 3.

Тел. (0532) 50-65-63.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції, серія ДК № 866 від 22.03.2002 р.

**ANTIQUITIES
OF THE DNIEPER LEFT BANK REGIONS**

